

Nieuwe straten bij de Oude Haven

In de Rotterdamse stadsdriehoek is op het eerste gezicht niet veel te vinden wat aan het verleden herinnert. Tijdens het bombardement van 1940 is immers veel verdwenen. Bij de wederopbouw kreeg het centrum een groot aantal nieuwe straten en veel oude bekende straten en steegjes verdwenen van de kaart. De Rotterdamse straatnamencommissie was er gelukkig voor om veel oude straatnamen opnieuw te gebruiken en spiksplinternieuwe straten te voorzien van namen met een eerbiedwaardige geschiedenis. Op het Gemeentearchief is hard gewerkt aan een boek waarin alle Rotterdamse straatnamen en hun geschiedenis worden beschreven. Voor Stads tv wierp Jan van den Noort er een blik in. Met hem maken we een wandeling langs de paalwoningen bij de Oude Haven.

De omgeving van de Oude Haven is een van de oudste buurten van Rotterdam. Toch zou je dat niet zeggen als je kijkt naar gebouwen als de gemeentebibliotheek en de paalwoningen, om nog maar te zwijgen van de nieuwe spoortunnel. De band met het verleden wordt eigenlijk alleen nog levend gehouden in de straatnamen. Achter de bibliotheek ligt bijvoorbeeld de Rijstuijn. Die straatnaam werd al vermeld in de 15de eeuw en herinnert aan de mandemakers die er hun bedrijf uitoefenden en van rijshout allerhande manden en mandjes vervaardigden. De uitgang 'tuint' werd aan de straatnaam toegevoegd omdat de opslagplaatsen van de mandenmakers werden omsloten door een haag. Een deel van Rijstuijn grensde aan het water en werd daarom ook wel Open Rijstuijn genoemd. Het overige deel van de Rijstuijn was aan beide zijden bebouwd en werd om die reden Toerijstuijn genoemd.

Als we de Blaak over willen steken dan kan dat snel en ongezellig over de zebra, maar we kunnen ook de trap op en via de Overblaak de andere kant bereiken. Tussen de paalwoningen door, langs tientallen modewinkeltjes passeren we veilig de Blaak. De naam Overblaak zegt eigenlijk precies wat het is een straat over de Blaak. Maar wat is de Blaak eigenlijk? In de vijftiende eeuw was 'die Blake' een van de zuidelijke verdedigingswerken van de stad. Toen ook ten zuiden van de Blaak stadsuitbreidingen werden gerealiseerd veranderde de functie van de Blaak. In plaats van een gracht voor de verdediging van de stad was het voortaan een haven. Oudere Rotterdammers kunnen zich nog wel herinneren dat de Blaak een haven was. Na het bombardement werd de Blaak gedempt met het puin van de stad en de haven veranderde in een weg.

Over de herkomst van de naam Blaak bestaat nog veel onzekerheid. Het is mogelijk dat de naam Blaak is afgeleid van het middelnederlandse woord 'blec' in dat geval zou Blaak 'land dat even boven het water uitkomt' betekenen. Johan Okkema, samensteller van het Rotterdamse straatnamenboek, houdt het op een andere betekenis. Blaak zou afkomstig zijn van het zuidnederlandse woord 'blak' en dat betekent 'stil, rustig water'

We zetten onze tocht voort en belanden in de Halvemaansteeg. Deze steeg ligt nu ten noorden van de Oude Haven, maar vóór 1940 lag zij nog ten noorden van de Hoogstraat ter hoogte van de Pannekoekstraat. De geschiedenis van de naamgeving van die steeg is een goed voorbeeld van de wijze waarop vroeger namen aan straten werden gegeven. De steeg dankt haar naam aan de brouwerijen die er stonden. Aanvankelijk heette zij de Scharrebiersteeg. Dat pleit niet erg voor de kwaliteit van het bier dat er gebrouwen werd, gedronken werd bij gedroogde scharretjes. Van het midden van de 17de eeuw tot het midden van de 18de eeuw werd de steeg Bijlsteeg genoemd, naar een van de brouwerijen, 'De Bijl'. Maar ook namen als Waterhondsteeg, Hartsteegje en Gortersteeg werden gebruikt om deze nauwelijks vijftig meter lange steeg te benoemen. Tenslotte werd de steeg genoemd naar de brouwerij de Roode Halve Maan die al vanaf de 16de eeuw even ten westen van de steeg was gelegen. Men nam het toen nog niet zo nauw met de naamgeving en dubbelgangers kwamen dan ook regelmatig voor. Achter het huidige postkantoor aan de Coolsingel lag voor de oorlog bijvoorbeeld ook nog een Halvemaanstraat. Die naam is naar alle waarschijnlijkheid terug te voeren op een rosmolen die daar eens heeft gestaan.

We sluiten onze korte tocht af met een bezoek aan de Trijntje Meeshof. Dit hofje is genoemd naar het Trijntje Meessteegje, dat vroeger tussen het Groenendaal en de Hoogstraat lag. De naam Trijntje is een verbastering van Catharina en de naam Mees is een korte en krachtige afkorting van Bartolomeus. Catharina Bartholomeus, kortweg Trijntje Mees, had rond 1600 enkele huizen op die plek en voorzover kon worden nagegaan was dat de enige reden dat haar naam voortleeft in een Rotterdamse straatnaam. Vier eeuwen geleden was er nog geen gemeentelijke straatnamencommissie die de straten van namen voorzag. Dat deden de inwoners zelf. Mede daarom kan Rotterdam terugzien op een kleurrijke verzameling straatnamen.

Jan van den Noort

Verscheen eerder in: *Ons Rotterdam* 14 (1992) 1, 4-5.